

En Ramon de Colubí: l'advocat que va arriscar
la vida per defensar Lluís Companys

VÍCTOR GAY ZARAGOZA

EL DEFENSOR

DIRECCION GENERAL DE SEGURIDAD

Madrid 29-8-940

Id. n.º 4154

ris. A. Talla 1,50

Nació el 21-VI-1882

Columna

VÍCTOR GAY ZARAGOZA

EL DEFENSOR

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
TÍTOL ORIGINAL: *EL DEFENSOR*
PRIMERA EDICIÓ: OCTUBRE DEL 2015
© VÍCTOR GAY ZARAGOZA, 2015
© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2007-5
DIPÒSIT LEGAL: B.17.802-2015
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: EGEDSA

www.columnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

I

*Barcelona, octubre del 1940 (ciutat alliberada,
segons l'Exèrcit Nacional, i ocupada,
segons la República a l'exili)*

El nostre home feia massa temps que carregava la seva creu. Aquell matí es despertà a trenc d'alba i per uns instants se sentí fresc i renovat fins que es recordà de la guerra, de la postguerra i contemplà la seva dona dormint plàcidament a l'altre costat del llit. En aquell moment li faltava coratge per llevar-se. Desanimat i amb posat seriós, vacil·là uns minuts, però preferí quedar-se ronsegant entre els llençols mentre el cap se li omplia de pensaments obscurs.

Ell era del bàndol dels «vencedors», però el seu estat d'ànim habitual era el de ser un grandíssim perdedor. I aquesta sensació l'acompanyava des del primer alè del dia. Quan pel carrer li preguntaven «Com va?», ell responia, amb cinisme: «Bé» o «Anar fent». Als altres els podia enganyar. Només hi havia algú a qui per més que s'hi esforçés no aconseguia convèncer: ell mateix.

Encara des del llit, en Ramon o capità Colubí, com li deien alguns, va mirar els primers rajos de llum vermellosa que penetraven per les estretes escletxes que els esplèndids cortinatges de pell negra no aconseguien tapar. Va continuar embriagant-se amb el propi sofriment, i va donar un cop d'ull a la sala. Allà hi havia les catifes perses importades, el llum d'aranya i el banc d'època estil segle XVIII, herència de la seva àvia, que conferien un aspecte senyorívol al dormitori del pis dels Colubí, al número 6 del carrer de Muntaner de Barcelona, entre l'avinguda de José Antonio Primo de Rivera i el carrer de Sepúlveda.

L'havien nomenat advocat defensor als judicis militars poc després d'acabada la guerra. Mai no es va sentir aflagat pel seu nomenament. No era tan innocent ni tan cregut. Sabia perfectament el motiu de la seva designació: la seva manca de coneixements jurídics.

Tanmateix, no hi ha cap tros de gel, per gruixut que sigui, que estant exposat massa temps al sol no acabi fonent-se... El capità carregava a la consciència les vides dels seus defensats i cada dia tastava el gust de la derrota quan defensava presos republicans. Els qui més el commovien eren els nens que podien quedar orfes i exposats a la misèria. Una gestió ben feta durant un judici podia marcar les vides d'aquelles persones per molts anys.

En Colubí va girar el cap i va veure una carpeteta negra amb uns papers. Va recordar que aquell matí havia de preparar la reunió amb el fiscal Enric de Querol Durán per defensar en Santiago Pérez Sacristán, acusat d'haver col·laborat amb la República durant la guerra. El matí es preveia molt tens. Empès pel desig de no haver de carregar sobre la consciència dos orfes més, va armar-se del coratge necessari per sortir del llit.

Va aixecar sigil·losament els llençols perquè la seva dona no el sentís. Va sortir del llit i es va posar la bata i les sabatilles. Va entrar al lavabo i es va desvestir. Es va mirar al mirall. Tenia els ulls de color mel; segons la llum, de vegades semblaven més blaus i d'altres més verds. Mentre sentia els primers cants dels ocells, s'observà el cos nu i sentí un fred especial. En Colubí tenia una complexió prima, poc pèl, l'estómac i el pit definits però no fibrats. Acabava de fer trenta anys. Tenia molt marcades les ferides de la guerra en la seva expressió, i el seu ànim afligit era més propi d'un vell que d'un jove de trenta anys. Sense entretenir-se més, es va ficar a la banyera per dutxar-se amb aigua calenta.

Després d'eixugar-se i posar-se la tovallola al voltant de la cintura, es dirigí al vestidor. Començà a enfundar-se l'uniforme de capità. Abans el lluià amb orgull, però d'ençà del que li havia passat a son germà Josep Maria, li pesava com si l'haguessin cosit amb fils d'acer i plom. Un cop llest, es va posar les ulleres de muntura gran i va agafar la carpeta negra amb la informació del cas d'en Pérez Sacristán. Va creuar el llarg passadís i es va dirigir al rebedor. Estava gairebé segur que no havia despertat la seva dona.

Quan s'encaminava cap a la porta, va passar per la sala principal. No va poder evitar mirar de reüll l'imponent retrat del seu rebesavi Josep Maria de Colubí i de Gomi-la, Garcés de Marcilla i de Sunyer, amb l'uniforme de gala de general, la creu d'Isabel la Catòlica i altres condecoracions. A principis del segle XIX l'havien nomenat Cavaller del Regne de Primera Classe per les seves heroiques campanyes d'expulsió de francesos i després per haver castigat l'enemic carlista. Un segle més tard, la seva presència s'imposava des d'aquella sala, des d'on contem-

plava els esdeveniments que modelaven el caràcter dels seus descendents. Un com més, en Colubí se sentí derrotat: «I jo, amb trenta anys, només he arribat a capità», va pensar. La freda mirada del general Colubí semblava que l'estigués renyant, com dient-li: «N'esperàvem més, de tu, Ramon...».

En aquell instant, va decidir pensar en una altra cosa. Es va centrar en la seva missió i en l'objectiu primordial del dia: convèncer el fiscal Querol de commutar la pena de mort per una condemna de presó. Salvar aquell home i ajudar la seva dona i fills era el que li importava. No es podia permetre malgastar ni gota d'energia en laments. Va continuar pel passadís fins a arribar al rebedor i a la porta i la va obrir.

—Ramon! Espera un moment! —el va interrompre una veu. Era la veu de la seva dona...

«L'inevitable mai no es pot posposar», va pensar en Ramon, fent veure que no la sentia.

—Ramon!! Espera un moment!! Si surts de casa, aquesta tarda quan tornis et juro que ja no hi seré!

Aquesta nova frase, etzibada amb ràbia, el va paraitzar, i li va faltar el coratge per fer el que creia que havia de fer. Resignat i encara adormit, va tancar la porta i va esperar la seva dona com quan un gos, després d'una malifeta, espera compungit l'esbronc de l'amo.

—Bon dia, Mercè! Es pot saber quina mosca t'ha picat, avui? No me'n vaig enlloc, dona... —li va dir, quan ella va aparèixer.

—Deixa aquesta feina, Ramon! Demana el trasllat, que això no et fa cap bé. —La Mercè Recoder, la seva enamorada dona, filla d'un ric banquer català que havia fet fortuna a Buenos Aires, la ciutat on havia nascut, tornava a la càrrega. Feia metre seixanta, era morena, tenia

vint-i-set anys i, malgrat les seqüeles del primer embaràs i el naixement del primer fill de la parella, continuava conservant un atractiu imponent. Quantes vegades havien tingut ja aquella discussió...—. No entenc per què has de defensar els presos, Ramon! A més, amb tot el que ens han fet... amb el que t'han fet... i amb el que li van fer a ton germà...

En Ramon la mirava en silenci. D'ençà del que li passà a son germà Josep Maria, parlava el mínim, escoltava la seva dona però no deia res. Cada vegada que alguna cosa o algú esmentava el seu germà, el dolor el bloquejava i li costava expressar-se. I a la seva dona, aquells silencis interminables la treien de polleguera.

—Contesta'm, Ramon! Has pensat què faràs? Què has decidit?

—No ho sé, Mercè, no ho sé... És complicat...

—Com, que no ho saps? Has de prendre una decisió i l'has de prendre de seguida. Abans no sigui massa tard.

—En Ramon la mirava amb cara de pena i un sentiment de culpa ennuvolà la consciència de la jove esposa—. Espera, Ramon, pren-te un cafè abans de sortir i deixa que et preparin alguna cosa per menjar, encara que sigui una mica de pa amb vi.

Però en Ramon no tenia gana... Sabia que era una trampa i que havia de fugir com més aviat millor:

—No tinc temps, en Querol m'espera a Capitania...

Es va fer el silenci. En Ramon, que no havia deixat de mirar a terra, va aixecar la vista i la va dirigir a l'escut d'armes de la família que presidia la paret del rebedor. Va abaixar la vista de nou. Va tancar els ulls. Mentre s'escarrassava a buscar una resposta per a la seva dona, li vingueren a la ment les cares de les mares desesperades, les vídues i els orfes que deixaria si no aconseguia con-

vèncer en Querol de commutar la pena de mort. No podia abandonar-los. Es va armar de coratge i va respondre:

—És només provisional, dona, els que defenso són desconeguts. Creus que algú del règim es preocuparà de gent així?

A la Mercè no li feia cap gràcia la feina que havien encarregat al seu marit. Molts coneguts i alguns parents els havien advertit. El coronel Enrique Zaragoza de Viaila, cosí germà del seu difunt sogre, ja li havia donat el seu parer: estava bé complir les ordres, però ell feia massa mesos que defensava «rojos» i ho feia massa «bé», i en determinats cercles començava a tenir mal nom. O bé els deixava de defensar d'aquella manera o bé demanava el trasllat, però continuar així era suïcida.

—I a tu? I a nosaltres? I a ta mare? Qui ens defensarà quan ens acusin de traïdors? —li contestà la seva dona, angoixada.

—Que no ets tu la que va a missa cada diumenge? —va dir en Ramon de Colubí, nerviós, mentre s'ajustava les ulleres rodones—. En què estàs pensant? ¿A fer el bé, a ajudar els altres o en el nou cèsar d'Hispania, Paquita Franco la Culona?

La Mercè va abaixar el cap, avergonyida, allò li havia dolgut. Es va fer el silenci.

—¿Que potser es poden servir dos senyors: Déu i el cèsar d'Hispania, Paquita Franco la Culona? Quin senyor estàs servint, tu? —va rematar en Colubí.

—No siguis cínic, Ramon. Ni tu mateix et creus el que estàs dient —lamentà la Mercè.

—Jo no, però tu sí que t'ho creus, o almenys hauries de creure-t'ho... —li cridà en Colubí—. Així que abans de tornar a criticar-me, mira't a tu mateixa. Encara confio

en l'exèrcit. No sóc jo el centre de la institució. He de servir allà on em diguin. Els valors de l'exèrcit estan per damunt de les meves necessitats. Les coses sempre s'han fet així. I punt.

Aprofitant que la Mercè s'havia quedat perplexa, el capità Colubí va agafar els guants i la gorra de capità. S'enfundà la pistola i es mirà al mirall per assegurar-se que estava impecable. Res ni ningú no el podrien aturar. Tenia una missió per acomplir al servei d'una causa molt concreta: convèncer en Querol de canviar la sentència de mort d'en Santiago Pérez Sacristán.

—Que passis un bon dia, Mercè... —va dir, travessant l'arc de la porta del pis del carrer de Muntaner. Per un moment, se sentí carregat d'energia. Li encantava posar la dona al seu lloc i fer-li veure les seves incoherències. El sentiment de triomf el va enfortir i el va dotar de la força que necessitava per oblidar les seves desgràcies i centrar-se en el seu objectiu. Tancà la porta d'un cop ferm i es dirigí a buscar el cotxe. En Ramon de Colubí s'havia despertat.